

ความรู้เบื้องต้น เรื่องสมุนไพร

เพื่อการควบคุมแมลงพาหะนำโรค

สมุนไพร หมายถึง พืชที่เกิดจากธรรมชาติและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์ในเชิงสุขภาพ ทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาโรค พืชสมุนไพรมีสารประกอบทางเคมีที่แตกต่างกันตั้งแต่ ชนิด ปริมาณ คุณสมบัติ และการกระจายกระจาย ในพืชชนิดที่แตกต่างกันออกไป สภาพภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว วิธีหลังการเก็บเกี่ยว การถนอมอายุ การเก็บรักษา การแปรรูป หรือการสกัด

สารในการป้องกันกำจัดแมลงจากพืชสมุนไพร มีฤทธิ์แตกต่างกัน เช่น ไล่แมลง ดึง-ดูดแมลง ฆ่าแมลงตัวแก่ และฆ่าแมลงตัวอ่อน เป็นต้น ตัวอย่างสมุนไพรที่ใช้ควบคุมแมลง เช่น กระเพรา ขมิ้นชัน ข่า ขี้เหล็ก ตะไคร้หอม น้อยหน่า แมงลัก พริกไทย มะกรูด สะระแหน่ โหระพา กระเพราแดง ว่านน้ำ ยาสูบ ยูคาลิปตัส เป็นต้น

ประเภทและชนิด

ของพืชที่มีน้ำมันหอมระเหย

พืชที่มีน้ำมันหอมระเหยมีหลายชนิด เช่น กระเทียม กระดังงา ตะไคร้หอม แผลกหอม มินท์ กุหลาบ จำปี-จำปา พลู ข่า อบเชย ลาเวนเดอร์ ตะไคร้ต้น เป็นต้น

พืชมีการสร้างน้ำมันหอมระเหยเก็บสะสมไว้ในอวัยวะพิเศษ ซึ่งมักกระจายอยู่ตามส่วนต่างๆของพืช เช่น ดอก ใบ ผล เมล็ด เปลือกของลำต้น หรือ ราก แตกต่างกันไปในพืชต่างชนิด

การเก็บเกี่ยว

สมุนไพรที่มีน้ำมันหอมระเหย

การเก็บเกี่ยวควรศึกษาข้อมูลเฉพาะถิ่น หรือตำราการศึกษาวิจัย หรือยึดหลักพฤกษศาสตร์ พื้นบ้าน ควรเก็บตามอายุ และระยะเวลาที่สารสำคัญสูงสุด ดังนี้

1. อายุพืช ให้เก็บเกี่ยวสมุนไพรที่มีอายุโตเต็มที่

2. ช่วงระยะเวลาที่เก็บ

* พืชที่ใช้ใบหรือทั้งต้น ควรเก็บในช่วงที่พืชเจริญเติบโตมากที่สุด คือใบไม่อ่อนหรือไม่แก่จนเกินไป

* พืชที่ใช้ดอก ช่วงดอกเริ่มบานหรือบางชนิดดอกตูม เช่น กานพลู หรือช่วงเปลี่ยนสีเขียวเป็นสีแดงดอกที่มีน้ำมันหอมระเหยปริมาณมาก และต้องการกลิ่นหอมควรเก็บในช่วงค่าประมาณ 18.00-19.00 น. หรือเก็บตอนเช้ามีด

* พืชที่ใช้เปลือกต้นหรือเปลือกราก เก็บในช่วงปลายฤดูร้อนต่อกับฤดูฝน ปริมาณสารสำคัญมีปริมาณสูงและลอกออกง่าย

* พืชที่ใช้ราก หรือ เถา เก็บในช่วงที่พืชหยุดการเจริญเติบโต ใบร่วงหมด (ช่วงต้นฤดูหนาวถึงฤดูปลายฝน)

การประยุกต์ใช้น้ำมันหอมระเหย ในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร ป้องกันยุงกัด

น้ำมันหอมระเหยมีคุณสมบัติในการบำบัดรักษาทั้งที่เป็นฤทธิ์เฉพาะที่ทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ ดังนี้คือ

ฤทธิ์ในการฆ่าเชื้อ เช่น นำหอมระเหยจากอบเชย กานพลู และ ยูคาลิปตัส

* ฤทธิ์บรรเทาอาการเกร็งของกล้ามเนื้อ เช่น น้ำมันหอมระเหยจากขมิ้นชัน

* ฤทธิ์แก้แสบ เช่น น้ำมันคาร์โมไมด์

* ฤทธิ์คลายเครียด เช่น น้ำมันคาร์โมไมด์

* ฤทธิ์ลดการระคายเคือง น้ำมันไพล ยูคาลิปตัส

สมุนไพรที่มีน้ำมันหอมระเหยของพืชแต่ละชนิด เป็นองค์ประกอบนั้น เป็นทางเลือก

การแปรรูปสมุนไพร

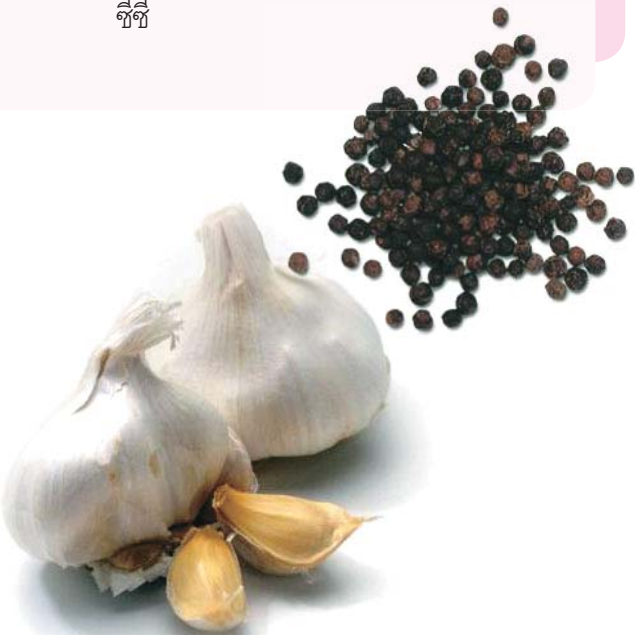
เป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ

หนึ่งในการนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ป้องกันและควบคุมแมลงพาหะทางการแพทย์ ตัวอย่างเช่น น้ำมันหอมระเหยตะไคร้หอม มีฤทธิ์ในการป้องกันยุงกัดของยุงหลายชนิด ปัจจุบันได้มีการนำน้ำมันตะไคร้หอมมาแปรรูปในลักษณะของผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น โลชั่น ครีม เจล ชีพิ้ง สเปรย์ เป็นต้น เพื่อนำมาพ่นและทาเพื่อป้องกันยุงกัด

ผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรชนิดสเปรย์กันยุง

ส่วนประกอบสเปรย์ตะไคร้หอมกันยุง 477

ซีซี

วิธีการทำ

1. น้ำมันหอมระเหยตะไคร้หอม 25 ซีซี
2. แอททิลแอลกอฮอล์ 450 ซีซี
3. สีส้มอาหาร (สีเขียว)

อุปกรณ์

1. ขวดพลาสติก 500 ซีซี
2. ขวดแก้วขนาด 30-50 ซีซี
3. ขวดสเปรย์บรรจุขนาด 100 ซีซี

วิธีทำ

1. นำขวดแอททิลแอลกอฮอล์ที่เตรียมไว้ 450 ซีซี
2. ใส่ น้ำมันหอมระเหยตะไคร้หอมลงในขวดแอททิลแอลกอฮอล์ เขย่าให้เข้ากัน
3. ผสมสีอาหารเพียงเล็กน้อย ใช้ 1 หยด ใส่ลงในขวด แอททิลแอลกอฮอล์ เขย่าให้เข้ากัน
4. บรรจุในขวดสเปรย์และติดฉลาก

วิธีใช้

- สำหรับฉีดพ่นลงบนผิวหนัง เสื้อผ้า และบริเวณหม่อมห้อง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000
โทรศัพท์ 0-7363-1033, 0-7363-1038, 0-7363-1034
E-mail : cpt_1@idd.go.th Website : www.pikuthong.com

print โรงพิมพ์สุโขทัย-an 073611677
Design by KIM

สมุนไพรกับการผลิต
ผลิตภัณฑ์ป้องกันยุง

งานควบคุมปราบปรามโรคติดต่อ
และการสาธารณสุข ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ